

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیستم قضایی در حکومت امام زمان (عج)

نگارنده:

نجم الدین طبسی

مقدمه

یکی از شئون حکومت اسلامی و حاکم اسلامی، منصب قضاوت است. به این معنا که حاکم اسلامی با نصب قضاتی در سراسر مملکت اسلامی، به امر قضاوت خواهند پرداخت. امام زمان (عج) نیز از این قاعده مستثنی نخواهند بود و پس از تشکیل حکومت اسلامی، منصب قضا را خواهند داشت؛ چرا که امروزه مستضعفین عالم بر اثر ظلمهای بی شمار ظالمان در سراسر گیتی به ستوه آمده‌اند. لذا تمام مظلومین عالم با هر دین و مذهب و گرایشی، منتظر یک منجی عادل هستند که بیاید و ریشه ظلم را در عالم برچیند. اتفاقاً بر قراری عدل و قسط در سراسر عالم، یکی از برنامه‌های اساسی حضرت مهدی (عج) پس از برقراری حکومت اسلامی خواهد بود.

در این زمینه روایات صحیح فراوانی از معصومین (ع) صادر شده که فوق حد تواتر می‌باشند. لذا اصلاً احتیاج به بررسی سندی ندارند.

«انه یملاً الارض قسطاً و عدلاً كما ملئت جوراً و ظلماً»^۱

اصطلاحات قضائی امام زمان (عج)

سیستم قضایی که امروزه اعمال می‌شود. به اینصورت که با طرح دعوی در محکمه و ارائه شهود حکم می‌شود چنانکه این شیوه در زمان معصومین (ع) هم اعمال می‌شده است. برای برقراری عدالت، مکفی نیست و این روش نواقصی دارد.

از آنجایی که امام زمان (عج) برای برقراری عدالت قیام می‌کنند و می‌خواهند عدالت حقیقی اسلام را در جهان پیاده کنند، لذا با این سیستم قضایی که امروزه در عالم حاکم است ممکن نیست عدالت اسلامی حقیقی را پیاده نمود. بنابراین امام زمان (عج) در حکومت اسلامی خود دست به یک اصلاحات قضایی خواهند زد و با این اصلاحات قضایی، نواقصی که در آیین دادرسی وجود داشته از بین خواهد رفت. در نتیجه عدالتی که تمام مظلومین عالم منتظر آن بودند، به دست امام مهدی (عج) بر پا خواهد شد.

^۱ بحار الانوار جلد ۴۴ ص ۱۸ ج ۷.

ما در این تحقیق با استفاده از روایات معصومین [۲] به اهم این اصطلاحات قضایی در طی چند فصل خواهیم پرداخت.

۱- برکناری مهره های فاسد از دستگاه قضائی

یکی از اساسی ترین مشکلاتی که امروزه در سیستم قضایی عالم وجود دارد، نفوذ مهره های فاسد و قضاات بی تقوایی است که داخل دستگاه های قضائی شده و با ملاحظات شخصی و ایجاد روابط، حق را پایمال نموده و به داد مظلوم نمی رسند. و جامعه طوری می شود که ظالم و مجرم همیشه احساس امنیت می کند .

لذا حضرت مهدی (عج) چنین مهره های فاسد را از دستگاه قضائی اخراج خواهند نمود .
روایت: و قال ابن میثم رحمه الله: قد جاء فی بعض خطبه ۷ امام علی (ع) ما یجری مجری الشرع لهذا الوعد

قال: «اعلموا علماً یقیناً أن الذی یتقبل قائمنا من امر جاهلیتکم و ذلک أن الامه کلهما یومئذ جاهلیه ألاً من رحم الله فلا تعجلوا فیعجل الخوف بکم، و اعلموا أن الرفق یمن و الأناة راحة و بقاء، و الامام اعلم بما ینکر و یعرف، لینزعن عنکم قضاء السوء و ليقبضن عنکم المراضین و لیعزلن عنکم امراء الجور و لیطهرن الارض من کل غاش و لیعلمن بالعدل و ليقومن فیکم بالقسطاص المستقیم»^۱

بررسی سند: این روایت هم در بحار و هم در کتب دیگری مذکور بود که همگی از نهج البلاغه نقل نموده اند ولی در عین داشتن متن خوب، متأسفانه سند ندارد.

۲- مبارزه با رشوه خواری

یکی دیگر از مشکلاتی که امروزه در دستگاه های قضایی در سراسر دنیا وجود دارد و مانع برقراری عدالت می شود، اخذ رشوه از سوی بعضی از قضاات است. که با اخذ رشوه

^۱ بحار الانوار جلد ۵۱ ص ۱۲۰

حق را پایمال نموده و به نفع ظالم حکم می‌کنند. این امر در روایات به شدت نهی شده است .

روایت: اقول: وجدت بخط الشيخ محمد بن علي الجباعي رحمه الله نقلاً من خط الشهيد قدس الله روحه عن يوسف بن جابر عن ابي جعفر الباقر(ع) قال: «لعن رسول الله ﷺ من نظر الى فرج امرأة لا تحل له و رجلاً خان اخاه في امرأته و رجلاً احتاج الناس اليه ليفقههم فسألهم الرشوه»^۱

بررسی سند؛

اگر چه روایت ، وجاده است اما چون متن خوبی دارد و با احادیث صحیح سازگار است لذا معتبر است. بنابراین یکی از مهم ترین اصلاحات قضائی حضرت مهدی(عج) مبارزه با رشوه خواری است.

روایت: وجدتُ في كتاب الملاحم للبطائني عن ابي بصير عن ابي عبد الله(ع) قال :

«الله اجلّ و اكرم و اعظم من ان يترك الارض بلا إمام عادل قال: قلت له: جعلت فداك فأخبرني بما استريح اليه، قال: يا ابا محمد ليس يري أمه محمد(ص) فرجاً ابداً مادام لولد بني فلان ملك حتى ينقرض ملكهم، فاذا انقرض ملكهم، اتاح الله لأمة محمد(ص) برجل منا اهل البيت، يشير بالتقى، و يعمل بالهدى و لا يأخذ في حكمه الرشاء»^۲

بررسی سند؛

این روایت هم مانند روایت قبلی وجاده است اما از قرائن، اعتبار روایت ثابت می‌شود و آن قرائن اینکه از مقام عصمت و امامت، مخصوصاً امام معصومی که می‌خواهد عدالت را در عالم برقرار کند، به دور است که در قضاوت ، رشوه بگیرد.

^۱ بحار الانوار جلد ۱۰۰ ص ۵۴ حدیث ۲۸

^۲ بحار الانوار ، جلد ۵۲، ص ۲۶۹ حدیث ۱۵۸

۳- امام زمان (عج) منتظر طرح دعوی از سوی مظلوم نخواهند بود.

یکی دیگر از مشکلاتی که در دستگاه‌های قضائی وجود دارد، این است که قاضی در صورتی حکم صادر می‌کند که مظلوم به دادگاه طرح دعوا کنند و بر مدعای خود شاهد اقامه نماید، سپس قاضی حکم می‌کند. مشکل این شیوه این است که چه بسا مظلوم از ترس ظالم و مجرم که حق او را ضایع کرده به دادگاه شکایت نکند و از استیفاء حق خود صرف نظر کند .

اما آئین دادرسی حضرت مهدی (عج) اینگونه نخواهد بود، ایشان منتظر نمی‌مانند تا اینکه کسی به دادگاه مراجعه کند. بلکه هر موقع احساس کنند کسی مجرم است او را به سزای عملش می‌رسانند .

روایت :

ابن عقده، عن علی بن الحسن التیملی عن ابیه، عن الحسن بن علی بن یوسف و محمد بن علی عن سعدان بن مسلم عن بعض رجاله، عن ابی عبدالله (ع) انه قال :
«بینا الرجل علی رأس القائم (عج) یأمر و ینهاه اذ قال: أدیروه فی دیرونه إلی قدامه فیأمر بضرب عنقه ، فلا یبقی فی الخافقین شیء الا خافه»^۱

بررسی سند :

۱- ابن عقده : ایشان احمد بن محمد بن سعید می‌باشند: نجاشی: «هذا رجل جلیل فی اصحاب الحدیث مشهور بالحفظ ... کان کوفیاً زیدياً جارودياً علی ذلک حتی مات و ذکره اصحابنا لاختلاطه بهم و مداخلته ایاهم و عظم محله و ثقته و امانته»

۲- علی بن الحسن التیملی: ایشان همان علی بن الحسن بن فضال است. نجاشی فرموده: کان فقیه اصحابنا بالكوفه و وجههم و ثقتهم و عارفهم بالحدیث و المسموع قوله...»
۳- ابیه: ایشان حسن بن علی است. کشی فرموده: «کان الحسن بن علی فطحياً یقول بامامة عبدالله بن جعفر» طوسی فرموده: «کان جلیل القدر عظیم المنزله زاهداً ورعاً ثقةً فی الحدیث»

^۱ بحار جلد ۵۲ ص ۳۵۵ - بحار ۵۰ ص ۲۶۴ - ۳ - غیبت نعمانی ص ۲۳۹ - باب ۱۳ - ح ۳۳.

۴- حسن بن علی بن یوسف: ایشان حسن بن علی بقاح است. نجاشی: «کوفی ثقة مشهور صحیح الحدیث»

۵- سعدان بن مسلم: گرچه توثیق خاصی ندارد ولی از رجال کامل الزیارات می باشد در نتیجه ثقة هستند.

نتیجه؛

با توجه به اینکه تمام روایات این حدیث ثقة هستند بنابراین روایت صحیح می باشد.

۴- امام زمان (عج) در قضاوت احتیاج به شاهد ندارند

سیستم قضائی عالم بر پایه شواهد و بینات استوار است. یعنی شاکی و مدعی باید بر ادعای خود شاهد اقامه کنند و قاضی هم بر اساس شواهد و بینات حکم صادر می کند. این سیستم حتی در زمان معصومین (ع) هم اجراء می شده است چنانکه پیامبر گرامی (ص) می فرمایند :

روایت: علی بن ابراهیم عن ابیه، عن ابی عمیر، عن سعد و هشام بن الحکم عن ابی عبدالله (ع) قال :

«قال رسول الله : انما أفضی بینکم بالبینات و الایمان و بعضکم ألحن بحجته من بعض»^۱
بررسی سند؛

نجاشی در مورد علی ابن ابراهیم گفته: ثقة فی الحدیث. و در مورد پدرش ابراهیم بن هاشم گفته :

«کان من صالحی هذه الطائفة و ثقاتهم» - ابن ابی عمیر هم که از اصحاب اجماع است لذا خود و مشایخش تا معصوم (ع) احتیاج به بررسی ندارد. لذا حدیث از حیث سند صحیح اعلائی است. اما آنچه از روایات استفاده می شود این است که روش دادرسی امام زمان (عج) سیستم جدید خواهد بود. چنانکه در روایات به این معنا اشاره شده است.

^۱ تهذیب ج ۶ ص ۱۸۸ حدیث ۵۵۲- فروع کافی، ج ۵، باب ان القضاء بالبینات و الایمان، ح ۱

روایت: ابن عقده ، عن احمد بن يوسف، عن ابن مهران عن ابن البطائنی عن ابیه و وهیب عن ابی بصیر، عن ابی جعفر(ع) أنه قال :
«... و قال: يقوم بامر جديد و كتاب جديد و سنه جديده و قضاء جديد على العرب شديد...»^۱

بررسی سند؛

۱. ابن عقده: ایشان احمد بن محمد بن سعید است. نجاشی «... کان کوفیاً زیدياً جارودياً علی ذلک حتی مات و ذکره اصحابنا لاختلاطه بهم و مداخلته اياهم و عظم محله و ثقته و امانته».

۲. احمد بن يوسف: ایشان احمد بن يوسف بن يعقوب جعفی است. توثیق خاصی ندارد. ولی یکی از مشایخش محمد بن اسماعیل الزعفرانی است که در مورد او گفته شده: «روی عنه الثقات» لذا ثقہ می باشد .

۳. ابن مهران: توثیق نشده است.

۴ - ابن بطائنی: علی بن ابی حمزه بطائنی و رئیس الواقفه است

نتیجه: با توجه به وجود شخص مجهول در سند روایت، روایت ضعیف است .
از آنجایی که سیستم قضایی امروزه عالم که بر اساس شواهد استوار است، دارای مشکلاتی بوده و ممکن است مجرم با تبانی، شواهد دروغین اقامه کند؛ لذا حضرت، سیستم قضایی را تغییر خواهند داد و روش جدیدی را اتخاذ خواهند نمود، چنانچه در روایت گذشته بیان شد که حضرت شیوه قضایی جدیدی خواهند داشت اما به طور صریح در روایت گذشته بیان نشده بود که این روش جدید چگونه خواهد بود. در روایات دیگر تصریح شده که این روش جدید چگونه خواهد بود.

امام زمان(عج) مانند حضرت داود (ع) و سلیمان (ع) حکم خواهند کرد .

سیستم جدید دادرسی امام زمان(عج) در روایات به سیستم قضایی حضرت داود و سلیمان (ع) تشبیه شده است. به این معنا روایات متعددی وارد شده است .

روایت :

احمد بن محمد، عن ابن سنان، عن أبان قال: سمعت ابا عبد الله(ع) يقول :

^۱ بحار الانوار جلد ۵۲ ص ۲۳۰ حدیث ۹۶

«لا يذهب الدنيا حتى يخرج رجل مني يحكم بحكومة آل داود لا يسأل عن بينة يعطى كل نفس حكمها»^۱

بررسی سند روایت :

۱. احمد بن محمد: ایشان احمد بن محمد بن ابی نصر بزنتی است چون یکی از مشایخش ابن سنان است. طوسی در مورد او فرموده: «کوفی، ثقة» - نجاشی فرموده: «کان عظیم المنزله عندهما» امام رضا (ع) و امام جواد (ع)

۲- ابن سنان: منظور عبدالله بن سنان است چون مرحوم خوئی فرموده: «فما کان فی هذه الروایات عن الباقر (ع)، او عن الصادق (ع) او کان من فی طبقتهم فالمراد به عبدالله بن سنان» معجم ج ۲۲ ص ۱۹۰ عبدالله بن سنان هم مشترک است و ایشان عبدالله بن سنان طریف است چون یکی از مشایخش ابان بن تغلب است. نجاشی فرموده است: «کوفی ، ثقة» و طوسی فرموده: «ثقه»

۳- ابان: ظاهراً ایشان ابان بن تغلب است. چون از امام صادق (ع) نقل می کند و یکی از شاگردان او ابن سنان است. طوسی فرموده: «ثقه، جلیل القدر، عظیم المنزله فی اصحابنا» نتیجه:

این روایت صحیح اعلائی است. چون همه روایات آن ثقه هستند و واسطه‌ها تا معصوم (ع) خیلی کم است لذا روایت صحیح اعلائی می شود .

شیوه حضرت داود (ع) در قضاوت چگونه بوده است؟

تا اینجا ثابت شد که امام زمان (ع) مانند حضرت داود (ع) حکم خواهند نمود. حال سوال پیش می آید که آیین دادرسی حضرت داود چگونه بوده است؟

آنچه از روایات استفاده می شود حضرت داود (ع) در مواردی طبق علم نبوت حکم میکردند و بر اساس شواهد و بینات حکم نمی کردند .

روایت: عنه (الحسین بن سعید) عن فضالة بن ایوب، عن ابان بن عثمان، عن اخبره عن ابی عبدالله (ع) قال: «فی کتاب علی ان نبیاً من الانبیاء شکا الی ربه القضا فقال: کیف اقصی بما لم تر عینی و لم تسمع أذنی؟ فقال: اقص بینهم بالبینات و اصفهم الی اسمی یحلفون به، و قال: ان داود (ع) قال: یا رب، ارنی الحق کما هو عندک حتی اقصی به، فقال: انک لا

^۱ بحار الانوار جلد ۵۲ ص ۳۲۰-کافی جلد ۱ ص ۳۹۷- بصائر الدرجات ص ۲۷۸

تطبيق ذلك، فآلح على ربّه حتى فعل ، فجاءه رجل يستعدى على رجل، فقال: إن هذا اخذ مالى، فآوحى الله تعالى الى داوود (ع) أن هذا المستعدى قتل أبا هذا و اخذ ماله، فامر داود(ع) بالمستعدى فقتل و اخذ ماله فدفعه إلى المستعدى عليه، قال : فعجب الناس و تحدثوا، حتى بلغ داود (ع) و دخل عليه من ذلك ما كره، فدعا ربه ان يرفع ذلك ففعل، ثم آوحى الله تعالى اليه ان أحكم بينهم بالبينات و اضعفهم الى اسمى يحلفون به...»^۱
بررسی سند:

۱. حسین بن سعید: ایشان حسین بن سعید بن حماد اهوازی است . به دلیل اینکه یکی از مشایخ اهوازی، فضالۀ بن ایوب است. طوسی : «ثقة»
۲. فضالۀ بن ایوب: در ترجمه ایشان نجاشی فرموده: «كان ثقةً في حديثه مستقيماً في دينه»

۳ -ابان بن عثمان: ایشان از اصحاب اجماع است. از ثقات و اجلاء است و واسطه او تا امام معصوم (ع) همگی ثقة می باشند و نیاز به بررسی سندی ندارد .
نتیجه:

با توجه به اینکه تمام رجال این حدیث ثقة بودند روایت صحیح می باشد.

۵- به امام زمان (عج) در قضاوت الهام می شود

تا اینجا به اثبات رسید که امام زمان (عج) بر خلاف آیین دادرسی معمول دنیا، بر اساس گفته شاهد حکم نخواهند کرد و اصلاً به شاهد احتیاج ندارند. حال این سؤال پیش می آید که حضرت بر چه اساسی حکم خواهند کرد؟ در روایت، جواب داده شده که در قضاوت به ایشان الهام خواهد شد .

روایت : روی عبدالله بن عجلان عن ابی عبدالله(ع) قال :

إذا قام قائم آل محمد(ص) حکم بین الناس بحکم داود لا یحتاج الی بینة، یلهمه الله تعالى فیحکم بعلمه، و یخبر کل قوم بما استبطنوه و یعرف ولیه من عدوه بالتوسم قال الله سبحانه :

^۱ تهذیب جلد ۶، ص ۱۸۸، حدیث ۵۵۱- فروع کافی باب کیفیت الحکم و القضاء حدیث ۳

«ان في ذلك لآيات للمتوسمين و انها لبسبيل مقيم.»^۱

بررسی سند :

۱. عبدالله بن عجلان: مرحوم خوئی پس از ذکر روایتی می فرمایند: «اقول: الروایة الاخيرة نزل علی صحه ما ذكره ابن شهر آشوب من ان عبدالله بن عجلان كان من خواص اصحاب الصادق « لذا ثقة هستند.

محل قضاوت امام زمان (عج) کجاست

در بخش پایانی به محل قضاوت امام زمان (عج) اشاره می کنیم. آنچه که از روایت مفضل بن عمر از امام صادق (ع) به دست می آید پایتخت حکومت امام زمان (عج) شهر کوفه است و محل قضاوت آنحضرت در مسجد جامع کوفه خواهد بود .

روایت : اقول: روی فی بعض مؤلفات اصحابنا، عن الحسين بن حرمان، عن محمد بن اسماعیل و علی بن عبدالله الحسنى، عن ابی شعيب و محمد بن نصير، عن عمر بن الفرات، عن محمد بن المفضل عن مفضل بن عمر قال: «سألت سیدی الصادق ... قلت: یا سیدی فاین تكون دار المهدي و مجتمع المومنین؟ قال: دار ملکه الکوفه و مجلس حکمه جامعها...»^۲

بررسی سند :

۱. حسین بن حرمان: نجاشی فرموده: «کان فاسد المذهب» ابن غضائری فرموده: «کذاب فاسد المذهب»

۲. مفضل بن عمر: نجاشی فرموده است: «فاسد المذهب، مضطرب الروایه»

نتیجه : با توجه به وجود ضعف در سند روایت، این روایت از حیث سند ضعیف است.

^۱ بحار الانوار جلد ۵۲ ص ۳۳۹- ارشاد مفید جلد ۲ ص ۳۶۱ حدیث ۱۱

^۲ بحار الانوار جلد ۵۳ ص ۱۱